

TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI

Türk Tarih Encümeni tarafından neşredilir

YENİ SERİ — CİLT 1

SAYI 2 — Eylül - Teşrinisani 1929

BU SAYIDA

Ali Fuat	Rifat Sadık paşa
İsmail Hakkı	Vekayii Nakşi
Mahmut Kemal	Mehmet Ayetullah
Necibasım	Ş. Sami
Mehmet Behçet	Sinop kitabeleri
Necibasım	Türk matbaacılığı
Nahit Sırrı	Fransız seyyahları
Necibasım	Evliya Çelebi seyahatnamesi
Mehmet Fuat	Kitabiyat

İSTANBUL

LETAFET MATBAASI

1930

Mehmet Ayetullah bey

Üstadı muhterem Ahmet Rasim bey “matbuat tarihine medhal — İlk büyük muharrirler,, ünvanlı eserinde Osmanlı tarihi matbuatı, ilk devreleri için muharrirlerin tercümei ahvalini ihtiva etmedikçe nevakısdan hali olamayacağını ve büyük muharrirlerin imkân derecesinde suret ve siyretlerine vukuf hasilatmenin tarihi mezkûr noktai nazarından pek ziyade haizi chemmiyet olduğunu beyan ve gazete muharrir ve müessislerinden bazı zevatın isimlerini irat eylemiştir.

Zevatı mezkûreden tercümei halleri meğhul, yahut pek noksan olanlar kakkında malûmatı mümkün itasına Encümence lüzum görülmüş olduğundan isimleri malûm, fakat hüviyetleri ve eserleri meğhul olan Ceridei havadis muharrirlerinden ve zamanlarının en güzide şairlerinden Ali Âli ve Hafız İsmail Müşfik efendilere dair “Meşahiri meğhule,, ünvanı umumisi altında yazdığım iki mufassal makale, Türk Tarih encümeni mecmuasına (1) derç edilmiş idi.

Bu makale de — Ahmet Rasim beyin isimlerini zikrettiği muharrir ve ediplerden — Suphi Paşazade Ayetullah bey merhuma tahsis olundu.

*
**

Mehmet Ayetullah bey, fuzelâyi vüzeradan Abdurrahman Sami Paşa (2) zade Abdullâtif Suphî Paşa (3) nın büyük oğludur.

30 Cemazilevveji 1262 de Mısır'da doğdu.

Abbas paşanın Mısır valiliğine tayinini müteakiben 1265 de cediti ve pederi ile beraber İstanbul'a geldi. Hususî muallimlerden tahsili marifet etti.

Evvelâ defterihakanî ve divan kalemlerinde ve bir müddet Babîalî tercüme odasında bulunduktan sonra -- pederinin tahriri emlak komisyonu reisi iken tesis eylediği — tahriri emlak idaresinbe tahrir kalemi müdürü oldu. Bilâhère Şuraydevlet muavinliğine tayin kılındı.

Âli paşanın vefatından sonra makamı sedarete getirilen Mahmut Nedim Paşanın icra eylediği tenkihatta muavinlikten infisal eyledi.

(1) No. 19 - 96 ve 20 - 97

(2) Vefatı: 24 Cemazilâher 1298.

(3) Vefatı: 11 Rebilâher 1303

Samî paşa tarafından oğlu Suriye valisi Suphî paşaya (1) yazılan ve nezdimde bulunan 14 zilhicce 1288 tarihli mektupta “Ayetullah bey tenkihat sırasında kalemden çıkarıldı. Lâkin harice olmayarak genç buraca bir memuriyete nasbı pek uzamayacaktır. Kâmil paşa hazretleri (2) bayramdan evvel teşrif etmişti, bilmüzakere ya meclislerin birine âzalık veya eklâm memuriyetlerinden birine muavinlikle kayırılmasına karar verdik. Umarım ki inşaallah uzamaz” deniliyor.

Galiba İstanbul’ca bir memuriyete tayini kabil olmadığından - pederinin valiliğinde bulunduğu - Suriye vilâyeti dahilinde Baalbek ve Bukaül’aziz kaymakamlıklarına nasbedildi.

Safer 1293te Tuna vilâyeti mektupçuluğuna tayin (3) ve Cema-zielâhır 1293 te mütemayiz rütbesi tevcih kılındı. Tahkik edilemeyen bir sehelten dolayı Tuna valisi Asım paşa tarafından vaki olan şikâyet üzerine azledildiğinden o vakit makamı sedarette bulunan Mithat paşaya çektiği telgrafta “Vazifesini ifa etmediği için bir Padişah hall’ettik. Vazifesini ifa eden bir mektubçu niçin azlediliyor, cevap itası mürüvvet muktezasıdır” dedi. Fakat

“Güle güş ettiremez boş yere bülbül inler

Verakı mihrü vefayı kim okur kim dinler,,

maali, muvafıkı hali oldu.

14 Şevval 1294 te —Ethem paşanın zamanı sedaretinde —Erzurum vilâyeti mektupçuluğuna tayin olundu.

Erzurum’dan büyük pederine yazdığı 2 kânunusani 1293 trihli mektupta [4] “Samimi olarak arzederim ki Erzurum mektupçuluğunun uhdei acizaneme tevcihi gününden beri mükedder ve münkesir olmuş-tum. Lâkin ne çare ki mevkii harbe gitmekten çekinmek hilâfgirlerinin türlü türlü tân ve teşniine sebebiyet vereceğini fehmetmiş oldu-

(1) Suriye vilâyetine 14 Recep 1288 de tayin olundu. O vakit “Tâlii supholdu Şamın Suriye sâr eylesün,, misraını Cevdet Paşanın söylemiş olduğunu -sözleri muhtacı teyit olan bir adamın ihbarına binaen - “Evkaf nezaretinin tarihçesi teşhîlâtı ve nüzzerin teracümi ahvalı” namındaki eseri naçizde beyan ettim isede o misraın “Tâlii supholdu Şamın eylesün Suriyye sâr” şeklinde olarak Sadriesbak Yusuf Kâmil paşa merhum tarafından söylendiğini Sami paşa zade Hasan beyden naklen Subht paşa zade Abdülvehhap beyefendi haber verdi.

(2) Yusuf Kâmil paşa

[3] Ayetullâh bey, Tuna mektupçuluğuna tayininde vapurdan çıkınca Varna’ya uğramaksızın şimendöferle Rusçuğa geçmesi üzerine o sırada Varna’da bulunan muallim Naci efendi bu beyti tanzim eylemiştir:

“Tenezzül etmediyse Varna’ya mektubit lâhik

Değil cayı taaccüp Varna’ya ayet nüzul etmez,,

[4] Nezdimde mahfuzdur.

ğumdan mütevekkilen alâllah azimeti ihtiyara mecburiyet elvermiş idi. İnsan için görmediği şeyleri görmek ve bilmediğini öğrenmek dahi çekilen sıkıntılara bedel oluyor. Mevkii harbi, harekâtı askeriye, muharebeyi, muhasarayı hep görüp hallerini lâyükile tetkik ettim” diyor.

Erzurum’dan Erzincan’a gelirken 12 Rebiülâhur 1295 te tifodan “Tercan,, da terkican etti. Memleketin kabristanına defnolundu.

Vefatına dair “Basiret,, gazetesine dercedilen fıkrada “Henüz genç ve fonnî inşa ve kitabette ve ulûmu şettada yekta olduğu halde vukûr vefatları milletimizce hakikaten pek büyük zayıttan maduttur,, denilmiştir.

Şiir ile müştehir değildir. Ziya paşa tarzında tanzim eylediği “Terkibi bent,, matbudur. Fransa şüarasından “Volney,, in “Tedmür harabeleri,, unvanlı eserini kısmen tercüme ve neşreylemiştir.

Sadriebak Âli paşa merhum aleyhinde Ziya paşanın meşhur rüyasını takliden — yazdığı “Rüya,, risalesi de matbudur. Rüya’nın hülâsası:

Zaptiye müşiri Hüsnü paşanın tayin ettiği casuslar vesatetiyle mazuliyet hengâmında ahvali tahkik ve bu suretle tahkir edildiği için sadriebak Kıbrıslı Mehmet paşanın ve bir alacak verecek davasından dolayı ticaret mahkemesinin verdiği hümkü gayabî ilâmının suretini mahkemenin divanhanesine astırmak suretiyle hakarete bulunduğuına dair Serdari Ekrem Ömer paşanın ikame ettikleri davalar ile Âli paşanın makamı iktidarda bulunduğu esnada vukubulan muzur işleri menetmediğine, kendi ikbal ve zevkinin idamesine çalışarak devleti devası müşkül illete uğrattığına, kârgir konaklar yaptırıp âvan ve ensariyle emvali hazineyi taksim ettiklerine, Fuaş paşa ile beraber envai hile ve hud’a ile Mısırdan yirmişer kırkar bin lira aldıklarına, istikraz paralarını yediklerine, chali maarif diye bağırdukları halde lâyükli bir mektep açtırmadığına, yollar yaptırmadığına, Belgrat kalesini verdiğiine, memleketeyn kendi zamanında birleştiğine, devletin Harişkiye nazırı değil en müteneffiz devlet hangisi ise anın İstanbulda sefiri olduğuna dair müşarün-ileyh Mehmet paşanın millete vekâleten ikame ettiği dava mahkemei ahirette rüyet olunarak ve ruzihaşirde icabına bakılmak üzere Âli ve Fuat paşaların—dünyada yüzünden nakadar cefa çekmiş ve çekecek adam varsa hepsini kendi çekmeğe mahkûm olan — meşhur Halet cfendinin yanında tevkif edilmelerine karar verildiğini mutazammındır.

Bu rüyayı, Âli paşa hayatta olup ta tabir etse idi rüyayı sadıka mı, yahut rüyayı kâzibe mi olduğu o vakit anlaşılırdı.

Ayetullah Beyin gazetelerde makaleleri vardır. Mütareke-esnasında Fransız ve İngiliz kuvayı askeriyesi tarafından Mercan’daki ikametkâhım

cebren işgal ve birtakım eşya ve âsarı nadire ile beraber bir oda dolusu eski ve yeni gazete ve mecmua kolleksiyonları da zapt ve yağma edilmiş olduğundan Ayetullah beyin makaleleri hakkında şimdi malûmat ita ve mütalâa beyan etmeğe muktedir değilim.

* *

Fransa — Almanya muharebesini müteakiben “Şurayı devlet muavinlerinden Ayetullah,, imzasile gazetelerden birine yazdığı makalede Fransızların inhizamından dolayı ızharı menuniyet eylemiş olduğundan sadrazam Âli paşa, gazeteyi zarfa koyup şurayı devlet reisi Yusuf Kâmil paşaya gönderir.

Reisi müşarünileyh, makaleyi badelmütalea Ayetullah beyi celp ile “Bu, nedir,, der. Ayetullah bey, mütaleatının isabetini arz edince paşa “Bana bak, devlet memuru böyle makale yazmaz. Git evinde otur, on beş gün mahbussun,, der. Ayetullah bey - pederinin ve büyük pederinin muhibbi kadimi ve kendinin en büyük amiri olan - reisi müşarünileyhten aldığı emir mucibince hanesinde on beş gün hapsi nefsedir.

* *

Ayetullah beyin tercümei haline dair mufassal malûmat verilmesini, amcası—esbak Basra valisi erbabı dâniştin—Abdurrahman Hasan B. merhumdan rica ettim. Müşarünileyh, maruf avukatlardan Abdurrahman Adil beyin müracaatı üzerine Ayetullah beye ve pederine dair bir makale yazdığını ve «Kemalüşşüara» namındaki eserime bu makalenin derci lüzumunu bildirdi. Talebi vaki üzerine Adil bey, makaleyi derhal tevdi etti [1]. Bazı fıkاراتı —biraz takdim ve tehir ile— aynen naklolundu:

“..... Ayetullah beyin tahsili, pederinin konağında hususî muallimlerin tedrisatı neticesidir. Fakat tahsiline pederi tarafından ziyade itina edilmiştir. O zamanlar Mekâtibi rüştiyeden mâda mektep yoktu.

Ayetullah bey, kâfi derecede fransızcaı tahsil etmiş ve Fransa tarihine merak sarmıştı. Büyük ihtilâlin hukuku beşer beyannamesine takdirkâr, fakat birinci Napoleon’a da meftun ve perestîşkâr idi. Beyannamenin ilân ettiği hürriyet ve Napoleon’un ilân ettiği kudret kendini mestederdi.

Âli paşa hükümetine karşı daima itiraz eder ve Monarchie tarafırlığı dolayısıyla pederine karşı cidalcuyane bahislerden çekinmezdi. Lâkin birinci Napoleon’a karşı büyük bir zâfı vardı. Maharetle müştehir Granson namında bir Fransız ressam, kendine fenni tersim talim etmişti. Hali vaktında resim ile iştigal etmek istedikçe daima birinci Napoleon’un (Buste) heykelini ezber kâğıt üzerine tersim ederdi. Bu heykeli tersimden bıkmaz usanmazdı.

Pek gençlik zamanında birinci Napoleon’a olan aşk ve sevdası

(1) Adil beyefendi, bu makaleyi müahharen (hadîsatı hukukiye ve tarihiye) unvanlı mecmuasına dercetmiştir.

kendini çok hatarnak bir hülyaya düşürmüştü. Napoleon'un Avrupada Fransa namına temsil ettiği kudret ve azameti kendinin de Ceziretül'arapta Osmanlılık namına temsile muvaffak olabileceğini tahayyül etmiş ve maddi ve mânevî vesaiti lâzimenin hiçbirine malik olmadığı halde Ceziretül'araba azimeti zihninde takarrür ettirmişti. Bu tasavvurunu ailesi efradının cümlesinden ketmetti. Ancak veçhei teveccühü Arabistan olduğundan aslen arap olan Musullu Sami efendiyi [1] gördüğü ihtiyaca mebnî tasavvurunu fiile çıkarmak hususunda kendine mahrem itihaz etti. Sami efendi, teşebbüsüne tamamiyle vakıf olduktan sonra meseleyi pederine bildirmekte taahhur etmedi. Zannıma göre kendi de kâbusu hayal-den uyanmış olmalı ki tasavvuru acip suhuletle bertaraf oldu.

Ayetullah bey merhum Namık Kemal bey gibi devletin mühim ve büyük memuriyetlerinde bulunmadı. Her ikisinin mesleki müttehazi hükûmete muhalefet olduğundan mutena memuriyetlere tayinleri kabil değildi. Kemal beyin en büyük memuriyeti vali muavinliği ve sancak mutasarrıflığı oldu. Ayetullah bey de ancak şurayı devlet muavini ve vilâyet mektup-gusu olabildi.

Ayetullah bey, mahut Veli efendi çayırındaki içtima meselesine gelinceye kadar Kemal bey merhumla birlikte idi. O zamanın tabirince "darünnedve", dedikleri Tasviri efkâr matbaasına müdavemet etmekte idi. Fakat Veli efendi çayırı içtımının Ayetullah bey tarafından haber verilmiş olması ahvalde küllî bir tagayyüre sebep olduğundan Kemal bey, Prens Mustafa Fazıl paşanın tertipkerdesi olan zümreye hadısatin cereyaniyle zarurî dahil olmuştu. Şu halde Ayetullah beyle artık birlikte bulunamazdı. O zamana kadar münasebetleri pek samimane idi. Veli efendi içtımında istihdaf olunan gaye millî mi yoksa şahsî mi idi, hangi ciheti iddia etmiş olsam elde vesaik olmadığınan sözlerim ekvali mücerrede addedilir. Bir gûna iddiada bulunmıyacağım. Erbabı insaf, Ebuzyiya Tevfik B. merhumun keyfi (Fantaisie) sözlerini bir tarafa bırakarak cemiyetin sureti teşekkülünü ve içtımın kaarını nazarı mütaleaya alınca cemiyetin sıfatı lâzimesini takrir eder. Bu cemiyete Namık Kemal ve Ziya beyler[paşa] ve Suavî efendi dahil değiller idi. Cemiyetin ele başısı Mahmut Nedim paşanın [2] büyük biraderi sağır Ahmet beyin oğlu Mehmet bey [3] idi. Cemiyetin mali ve siyasi müdürü prens Mustafa Fazıl paşanın kethüdası Azmî bey idi.

(1) (Arap Sami) namıyla maruf idi. Muhtelif memuriyetlerde, Adliye umuru hukukiye müdiriyyetinde, şurayı devlet mülkiye dairesi azalığında bulundu. İlanı meşrutiyetten sonra tekaüt edildi. 1335 senel hicriyesinde vefat etti. Erbabı danışten idi. (Hülâsatülkelâm fi measirülislâm) namında bir eseri matbudur.

[2] Sadriesbak. [3] Tercümei hali mecmuaya yazılacaktır.

Veli efendi çayırdaki içtimada verilen karar, intihap ettikleri kırk nefer fedai tarafından Babalide vükelânın hali içtimada iken katli ve Mahmut Nedim paşanın sadarete tayini hususundan ibaret idi. İşte cemiyetin şekli, işte içtima kararının mahiyeti.

Ebuzziya Tevfik bey, bu cemiyete (Jön Türk cemiyeti) demek için cemiyetin Meşrutiyet tesisi veyahut tanzimatın hini tesisinde Gülhane'de kıraat olunan ferman nevinden bir islâhat tertibi ile iştigal ettiğini ispat etmesi iktiza ederdi. Cemiyetçe tanzim olunmuş bir kanunu esasi lâyhası veya bir islâhat tertibi müsveddesi Ebuzziya Tevfik beyin makalelerinde görünmedi. Ben görmedim; zannedersen kimse de görmedi. Böyle olunca nasıl oluyor da bu cemiyete Jön Türk cemiyeti ismini veriyor.

Namık Kemal bey Meşrutiyet şahadetnamesini (Kuriye doryan) baş muhariri Jan Piter mektebinden almış ve Ziya paşanın evraki metrukesinin belki nisfını Meşrutiyete dair mektubat teşkil etmiş ve Mithat paşanın effkârı ise bütün memleketçe tanınmış olduğu halde bu adamlar böyle bir cemiyetle nasıl alâkadar olabilirler.

Bu cemiyetin Ayetullah bey tarafından haber verilmesi hakkında tahkikatı hususiyem olmadığından malûmat ita edemem. Ancak Ayetullah beyin kendini müdafaa eden sözlerini beyan edebilirim. Şöyle ki: Ozaman ben ve birader Abdülhalim bey meclisi valâ mektubî kaleminde hulefadan bulunuyorduk. Ekser akşamlar Aytullah bey kaleme gelir, birlikte gezintiye çıkardık; bir gün serhalife Atif bey [1] beni yanına istedi. Bu Atif bey, Abdülâziz Hanın hal'inde mabeyn başkâtibi olan Atif beydir. Yer gösterdi, oturdum. Bir sigara da ikram etti. Çağırıldığım kaleme ait bir iş için olmadığımı anladım. "Ortalıkta Hühümetçe bir cemiyeti hafıyye meydana çıkarıldığma ve bazı kesian tevkif edilmekte olduğuna dair rivayetler devran ediyor. Siz de işitmediniz mi,, dedi. Henüz bilmiyordum. Menfi bir cevap verdiğimde "acayip, Ayetullah beyin haber verdiğini söylüyorlar,, demesi üzerine büyük bir hayret içinde kaldığımı halimden anladı. Derhal"rivayetler ekseriyetle nefsül'emre tavafuk etmez,, diyerek mükâlemeyi kesti ve elime kaleme ait bir kâğıt verip beni başından savdı.

Akşam Ayetullah bey kaleme gelince işittiğim rivayeti kendinden sordum. Rivayetin bu kadar az bir zaman içinde meydana şuyua atılmasına biraz hayret ettikten sonra meseleyi benden ketme artık lüzum

[1] 18Zilkade 1335 te vefat etti. Tarafımdan vaki olan teşvik ve muavenet üzerine yazdığı hatırate dair mukaddema mecmuada malûmatı kâfiye vermiştim. Bu eser henüz tabolunamadı, nezdimde mahfuzdur

görmeyerek dedi ki: “Ben samimiyetle cemiyete dahil oldum. Ve, Veli efendi çayıandaki içtimaa kadar işittiğim sözlere de inanmıştım. Lâkin içtimada, başta prens Mustafa Fazıl paşanın müdiri umuru Azmi beyi cemiyeti idare eder ve müzakeratı da vükelâyı katil ve Mahmut Nedim paşayı sadarete ik’at sadedinde devran eyler gördüğüm zaman hasıl olan nefret, bende zihnen tam bir inkilâba sebep oldu. Ortada usulu hükümetin islâhuna dair bir tedbir ve menfaati memleket hakkında yapılacak bir hüsnü tesir görmediğimden başlayarak acı acı tenkidatta bulundum. Hey’eti içtimaiye bu cesarettime hayret etti. Mehmet bey telâşla “ Bu cemiyete bir çok rical ve ezcümle pederiniz dahildir., dediginde kendinin bu mertebeye varmasına tahammülüm kalmadı. Heman ayağa kalktım ve “Eğer şahsa hizmet ediyor ve menfaati şahsiye uğrunda insan katletmek istiyorsanız Allah sizi kahretsin., dedim. Atıma atıldım; atı sür’atla sürdüm. Nasıl olup ta arkamdan bir kurşun göndermediklerine taaccüp ederim. Kurşun menzili mesafeyi geçinceye kadar buna muntazir olmuşum. Akşam pederime, onun da dahil olduğunu söyledikleri cemiyetin hal ve şanını anlattım. Pederimin böyle şeylerden nakadar nefret edeceğini bilirsın, pek mütehayyiç oldu. Âli paşa ile dargın olduğundan rasraker Mehmet Rüştü paşaya gidüp malûmat verdi. Mesele bundan ibarettir. Cemiyette dahil olduğunu söyledikleri bir adama haber vermekle sözümde hulf etmiş olamam. ,

Cemiyet inihâl edince Hükümetin tedabiri tahaffüzkâranesi yalnız cemiyetin müretteplerine münhasır kalmayıp umum muhalifine şamil olduğundan Jön Türklerin müteayyin olan liderleri de terki diyara mecbur kalmışlar idi . Diğer taraftan prens Mustafa Fazıl paşa bu kıymetli zevatı yanına toplamak ve bunlarla hariçte yeniden işe başlamak emeline düştü ve bunların haizi ehemmiyet olanlarını yanına celp ve işe etti ...

Ayetullah bey, Filip efendinin tesis etmiş olduğu Vakit gazetesine makaleler yazardı. Başka bir gazeteye makale yazdığını hatırlamıyorum. Vakıa Basiret’çi Ali efendi, merhumu kendine cezbetmek arzusuile bazı mesaide bulunmuş ise de Ali efendinin hal ve şanı pek amiyane olduğundan kendine tevaccüh göstermedi. Filip efendiyi bırakmadı. Mamafih Filip efendi, zemin ve zamanı gözedir ve hüriyeti fikriyenin aykırı mertebede alemefrazı olan makalelerin bilâhara kendini perişan edecek derecede zarar vereceğini bilir bir adam olduğundan Ayetullah beye makalelerin münderecatında bazı tadilât icrasını rica etmişti. Ayetullah bey gibi tam gençlik çağında ateşinfütret bir adam, babasile bahse girdiği zaman babasının biraz sert ve tektire mail sözlerine “Bir sahibi fikre, oğlunuz da olsa hürmet etmeğe borçlusunuz., mukabelesinde bulunurken Filip efendinin sözlerini nasıl havsalasına sığdırabilir.

Filip efendinin bu tarz düşünceleri az çok aralarında bir muhalefet zuhuruna sebep oldu. Musullu Sami efendiyle müstereken ayrıca "Utarıt, namile bir gazete neşrine başladı. Ancak Filip efendinin düşünceleri pek muhik olduğu az zamanda filen sabit oldu. Çünkü "Utarıt,, tulûile beraber uful etti. Eğer hatıram beni iğfal etmiyorsa bir hafta yaşadı. Seddettiler.

Ayetullah beyin makaleleri mündericatından bahsedebilmek için Vakıt gazetesi koleksiyonunu tettebbu etmek iktiza eder. Teessüf ederim ki mezkûr koleksiyona malik değilim....,

Ebuzziya Tefvik bey "Yeni osmanlılar tarihi,,nde [1] Ayetullah beyden babsederken der ki: "Sayei pederde zamanındaki erbabi şebabın kâffesinin fevkinde iktisabı marifet etmiş ve hanei pedere müdavim olan ulemayı garptan Avrupa usuli siyasiye ve içtimaiesi hakkında bir hayli malûmat edinmiş ve bu malûmatını o mesaile müteallık müdevvenatı mütalea ile tevsî ve ikmale çalışmış, hasılı bu günkü günde bile o sinde bugünkü mekâtibi aliyemizden yetmişmiş gençlere ispatı tefevvuk edecek iktidarı ihraz eylemişti. Kendi ise fitraten artist olduktan başka filozof (Kritik), şair, diplomat, politik bir muharrir olmak istidatlarını haiz idi. Fakat hiç birinde bittabi tekemmül edememiş ve fakat herbirinde tekemmül istidadını haiz bulunmuş idi. Hilkaten natuk ve bir lisani ateşinbeyana namalîk, derceci müfritade sevdâyı hüriyetle serder hava idi.,,

Terkibi bendinden bir parça:

*Bir kerre bu sahraya düşen desti kazadan
Rehyap olayım dersen eğer kılma tehalük
Bir bakesü biçare bilüp zatını elhak
Her kahrına bir türlü tahammül olur amma
En muktedir addeylediğin acizl bilsen
Bir atet edüp herkesi bir kasdına gerdun
Bedbaht ana derler ki olup vehmine mağlup
Bu halka sen ahkâmı felekten ne sorarsın
Bu kubbede bir gûş yok âvazını duysun
Bir melceî me'men bulamazsın bu fezada
Allaha sığın kimseye ram olma cihanda*

*Rehyap olamaz pençel hunharı belâdan
Bir gün geçtrüp gitmeğe bak milki fenadan
Hayr umma sakın baş eğer ek ehil riyadan
Mînnet çekilir şey değil asla cüheldan
Tefrik edemezdin ozaman bayı gedadan
Başın alamaz kimse bu ahkâmı kazadan
Rehyap Olamaz dağdagal çünü çıradan
Bir doğru cevap almayıcak geç bu ezadan
Mânai atırın sanma sakın aksî sedadan
Gaflet edüp ayrılma sakın babı rızadan
Ademde vefa umma sen illâ bu zamanda*

İbnülemin
MAHMUT KEMAL

[1] Tasvirî Efkar. — tefrika numarası: 16